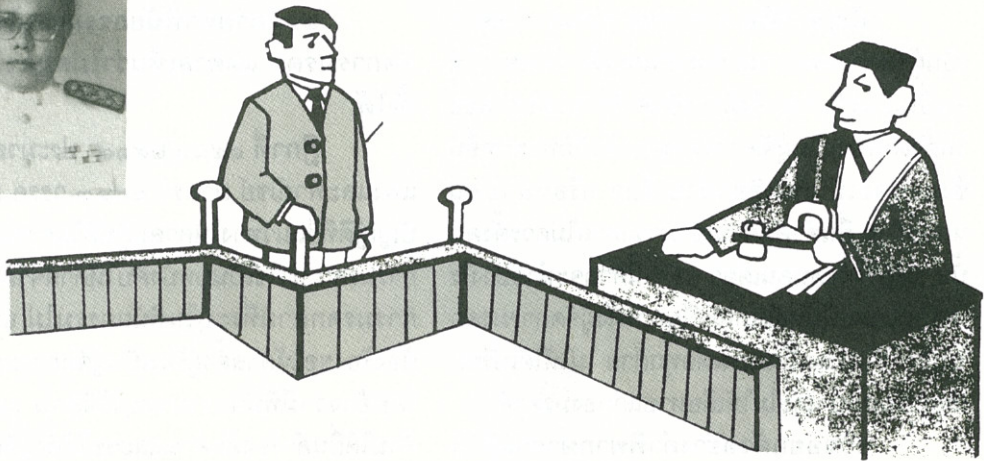

ใครควรเป็นพ่อดการมรดก

*โชติช่วง ทัพวงศ์

คนเราตอนมีชีวิตอยู่ก็มีเรื่องราววุ่นวายสับสนให้ทุกข์ร้อนกันมากอยู่แล้ว แต่เมื่อตายไป คนที่ตายก็พ้นทุกข์ แต่ลูกหลานที่ยังมีชีวิตอยู่ก็ก็ต้องมีทุกข์ต่อไปอีก

คนตายไม่มีทรัพย์มรดกตกทอดให้ลูกหลาน ลูกหลานก็ทุกข์ต้องหาเงินมาทำศพให้และอาจจะต้องเป็นหนี้สินต่อไปอีก

หากคนตายมีทรัพย์มรดกตกทอดให้ลูกหลานบ้าง ลูกหลานก็สบายใจ และถ้ามีมรดกมาก ๆ ลูกหลานก็ยิ่งดีใจมากเป็นลำดับตามจำนวนทรัพย์มรดกที่ตกทอดแก่ตน

อย่างไรก็ตาม แม้ว่าคนตายมีทรัพย์

มรดกมาก แต่หากเตรียมจัดการทรัพย์มรดกไว้ไม่ดี ก่อนตาย ก็เชื่อว่าลูกหลานจะดีใจไม่มีทุกข์เสมอไป บางกรณียังมีทรัพย์มรดกมากเท่าใดก็ยิ่งวุ่นวายก่อทุกข์มากเท่านั้น

วิธีเตรียมจัดการมรดกไว้ก่อนตาย เพื่อให้เกิดปัญหาน้อยที่สุด สามารถทำได้โดยทำพินัยกรรมระบุไว้ว่าใครมีสิทธิได้รับทรัพย์มรดกใดบ้าง เป็นจำนวนเท่าไร แล้วระบุตัวบุคคลที่จะเป็นผู้จัดการมรดกไว้ เมื่อผู้ทำพินัยกรรมตายแล้วทายาทจะได้ดำเนินการยื่นคำร้องขอต่อศาลให้ตั้งผู้จัดการมรดกตามพินัยกรรมต่อไป

*ผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลแพ่ง อาจารย์พิเศษคณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิตและมหาวิทยาลัย

สุโขทัยธรรมาธิราช : LL.M. TEMPLE UNIVERSITY, U.S.A.

ถ้าไม่ได้ทำพินัยกรรมไว้ ทรัพย์มรดกก็จะตกทอดไปสู่ทายาทตามสิทธิตามกฎหมาย และทายาทก็ต้องยื่นคำร้องขอต่อศาลให้ตั้งผู้จัดการมรดก เพื่อดำเนินการแบ่งปันทรัพย์มรดกแก่ทายาทต่อไป ซึ่งปัญหาวุ่นวายอาจจะอยู่ที่ทายาทโต้เถียงกันว่า ใครมีสิทธิได้รับทรัพย์มรดกอะไรบ้าง เป็นจำนวนเท่าใด แต่ก็มีอยู่มากที่เริ่มต้นเป็นปัญหาตั้งแต่เริ่มขอตั้งผู้จัดการมรดก

ปัญหาก็คือ ทายาทหลายคนต่างก็อยากเป็นผู้จัดการมรดก และก็จะเป็นคนเดียวไม่ยอมให้คนอื่นเป็นร่วมด้วย จึงมีการยื่นคำร้องขอต่อศาลขอให้ตั้งตนเองเป็นผู้จัดการมรดกแล้วก็มีทายาทอื่นซึ่งอาจจะเป็นคนเดียวฝ่ายเดียว หรือหลายคนหลายฝ่าย ยื่นคำคัดค้านเข้ามาว่าศาลไม่ควรตั้งคนนั้น แต่ควรตั้งตนคนเดียว อย่างนี้ศาลจะอย่างไร เอาอะไรมาเป็นหลักเกณฑ์ในการตั้งผู้จัดการมรดกให้มันเกิดความเป็นธรรมต่อทุกฝ่าย ไม่ได้ได้เปรียบเสียเปรียบกัน และไม่ให้เกิดความแตกแยกมรดกด้วย

จะขอยกตัวอย่างคำพิพากษาศาลฎีกาที่วินิจฉัยเรื่องนี้ไว้ จะได้ทราบแนวทางของศาลในการตั้งผู้จัดการมรดก คือ

๑. มีผู้ยื่นคำร้องขอเป็นผู้จัดการมรดกคนเดียว (ศาลเรียกผู้ยื่นคำร้องว่า "ผู้ร้อง") แต่ศาลเห็นว่าไม่สมควรตั้งบุคคลนั้นเป็นผู้จัดการมรดกก็ไม่ตั้งได้

ฎีกาที่ ๑๙๙๖/๒๕๒๘ การตั้งผู้จัดการมรดกนั้น ศาลย่อมใช้ดุลพินิจคำนึงถึงความเหมาะสมหรือในพฤติการณ์เพื่อประโยชน์แก่กองมรดกด้วย เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าผู้ร้องซึ่งเป็นทายาทมีความขัดแย้งกับทายาทอื่นอยู่ ถ้าตั้งผู้ร้องให้เป็นผู้จัดการมรดกอาจก่อให้เกิดความเสียหายได้ถึงแม้ผู้ร้องจะไม่นับบุคคลต้องห้ามตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๗๑๔ ก็ตาม ศาลไม่จำเป็นต้องตั้งผู้ร้องตามคำร้องทุกกรณีไป

ฎีกาที่ ๕๐๒๒/๒๕๓๓ การแต่งตั้งผู้จัด

การมรดกนั้น ศาลย่อมใช้ดุลพินิจโดยคำนึงถึงความเหมาะสมเพื่อประโยชน์แก่กองมรดกด้วย ถึงแม้ไม่มีผู้คัดค้านคำร้องของผู้ร้อง และผู้ร้องไม่นับบุคคลต้องห้ามในการเป็นผู้จัดการมรดกตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ๑๗๑๔ ก็ตาม แต่เมื่อปรากฏข้อเท็จจริงว่าผู้ร้องไม่มีความสุจริตใจในการรักษาสถาผลประโยชน์ในทรัพย์สินให้แก่ผู้รับพินัยกรรมของเจ้ามรดก จึงไม่เหมาะสมที่จะตั้งผู้ร้องเป็นผู้จัดการมรดกตามคำร้อง

๒. ผู้ตายทำพินัยกรรมระบุไว้ให้เป็นผู้จัดการมรดก แต่ศาลเห็นว่าไม่สมควรเป็นก็ไม่ได้

ฎีกาที่ ๑๔๘๑/๒๕๑๘ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๗๑๓ วรรค ๒ เป็นบทบัญญัติที่ชี้แนวทางให้ศาลปฏิบัติในการแต่งตั้งผู้จัดการมรดก หากเป็นบทบังคับให้ศาลจะต้องตั้งผู้จัดการมรดกตามที่ระบุในพินัยกรรมไม่ แม้ผู้ร้องจะต้องร้องขอให้ศาลตั้งผู้ร้องเป็นผู้จัดการมรดกผู้ตายโดยอ้างว่ามีพินัยกรรมระบุไว้ก็ตาม แต่เมื่อผู้คัดค้านได้ยื่นคำร้องคัดค้านและขอให้ตั้งผู้คัดค้านเป็นผู้จัดการมรดก จึงเป็นอำนาจของศาลที่จะพิจารณาว่าผู้ใดในระหว่างผู้ร้องกับผู้คัดค้าน เป็นผู้สมควรได้รับการแต่งตั้งให้เป็นผู้จัดการมรดก

๓. ผู้ขอตั้งตนเองเป็นผู้จัดการมรดกแล้วมีบุคคลอื่นอีก ฝ่ายหนึ่งยื่นคำร้องแล้วขอให้ตนเองเป็นผู้จัดการมรดก (ศาลเรียกผู้ยื่นคำร้องคัดค้านว่า "ผู้คัดค้าน") ศาลมักตั้งทั้งสองคนเป็นผู้จัดการ มรดกร่วมกัน

ฎีกาที่ ๖๐๑๓/๒๕๓๔ การตั้งผู้จัดการมรดกนั้น ศาลย่อมใช้ดุลพินิจคำนึงถึงความเหมาะสม หรือพฤติการณ์เพื่อประโยชน์แก่กองมรดก ข้อเท็จจริงปรากฏว่าผู้คัดค้านมีความประพฤติดี ไม่เคยทำลายหรือเป็นหนี้เจ้ามรดกดังคำพยานเป็นผู้ร้อง ส่วนข้อที่ผู้คัดค้านอ้างเป็นเหตุไม่สมควรตั้งผู้ร้องเป็นผู้จัดการมรดกก็เป็นเรื่องเล็กน้อย เมื่อผู้ร้องและผู้คัดค้านต่างมีคุณสมบัติไม่ต้องห้ามตาม

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๗๑๔ จึงสมควรตั้งผู้ร้องและผู้คัดค้านเป็นผู้จัดการมรดกร่วมกัน

(ในปัจจุบันหากมีผู้ร้องขอเป็นผู้จัดการมรดกแล้วมีผู้คัดค้าน ซึ่งขอตั้งตนเองเป็นผู้จัดการมรดกด้วย ศาลมักตั้งทั้งผู้ร้องและผู้คัดค้านเป็นผู้จัดการมรดกร่วมกันเป็นส่วนใหญ่ทั้งนี้ก็เพื่อประโยชน์ของทายาททุกฝ่าย ได้ควบคุมดูแลการจัดการมรดกซึ่งกันและกัน)

๔. มีหลายกรณีเช่นกันที่ผู้จัดการมรดกร่วมแล้วเกิดปัญหา คือ จัดการมรดกอย่างไรไม่ได้เลย เพราะการจัดการมรดกร่วมกันนั้น ผู้จัดการมรดกต้องร่วมกันทำการหากคนใดคนหนึ่งโต้แย้งไม่เห็นด้วยหรือคัดค้านและไม่ยอมทำการจัดการมรดก อีกฝ่ายหนึ่งก็ไม่สามารถจะดำเนินการจัดการมรดกได้ กล่าวคือ ถ้าผู้จัดการมรดกร่วมกันขัดแย้งกันเองการจัดการมรดกก็ดำเนินการต่อไปไม่ได้ ดังนั้นบางเรื่องศาลจึงต้องใช้ดุลพินิจที่จะเลือกตั้งผู้จัดการมรดกเพียงคนเดียว ตัวอย่างเช่น

ฎีกาที่ ๒๐๔/๒๕๓๐ ในกรณีที่มีแต่ผู้ร้องและผู้คัดค้านเพียง ๒ คน เท่านั้นขอเป็นผู้จัดการมรดกและมีพฤติการณ์ว่าคนทั้งสองเป็นปฏิปักษ์ ไม่อาจถือเอาเสียงข้างมากตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๑๗๒๖ ได้ หากให้คนทั้งสองเป็นผู้จัดการมรดกร่วมกันย่อมจะไม่เป็นผลดีแก่กองมรดกและแก่ทายาทของผู้ตาย โดยเหตุนี้ผู้ร้องหรือผู้คัดค้านคนใดคนหนึ่งเท่านั้น ที่สมควรเป็นผู้จัดการมรดกของผู้ตาย โดยพิจารณาจากผู้ที่มีความเหมาะสมมากกว่า

๕. บางกรณีการตั้งผู้จัดการมรดกคนเดียวก็ยังมิปัญหาอีก ศาลก็จะหาแนวทางเพื่อให้การจัดการมรดกดำเนินต่อไปได้เพื่อประโยชน์ของทายาท จึงต้องตั้งผู้จัดการมรดกคนเดียวและกำหนดเงื่อนไขในการจัดการมรดกไว้

ฎีกาที่ ๑๙๔/๒๕๓๕ การจัดการมรดกนั้นผู้จัดการมรดกมีหน้าที่สำคัญในการรวบรวมทรัพย์สินมรดกเพื่อแบ่งปันให้ทายาท อำนาจของผู้จัดการมรดกในกรณีที่มี ๒ คน การจัดการจะต้องดำเนินการร่วมกัน เพราะกรณีนี้อาจจะหาเสียงข้างมากได้ ถ้าเกิดเป็น ๒ ฝ่ายแล้วคนหนึ่งคนใดก็ไม่อาจจัดการไปได้ การจัดการมรดกตามคำสั่งศาลที่ให้จัดการร่วมกันก็จะมีผลข้อขัดแย้งในการจัดการแบ่งปันมรดกก็คงมีอยู่ต่อไปไม่อาจแบ่งปันให้แก่ทายาทได้ ทั้งนี้ยังมีข้อโต้แย้งว่า ทรัพย์สินที่ปรากฏในคำร่อนนั้นเป็นทรัพย์สินมรดกของเจ้ามรดกหรือไม่ การที่จะให้จัดการร่วมกันจึงมีข้อแสดงให้เห็นว่าผู้ร้องกับผู้คัดค้านไม่อาจจะเป็นผู้จัดการมรดกร่วมกันได้

เจ้ามรดกมีทายาทชั้นบุตรที่เกิดกับผู้ร้อง ๔ คน เป็นผู้เยาว์ ๓ คน ผู้ร้องเป็นมารดาและอยู่ในฐานะที่เป็นผู้มีอำนาจปกครองตามกฎหมาย ถือได้ว่าผู้ร้องมีความสัมพันธ์กับทายาทส่วนใหญ่ใกล้ชิดมากกว่าผู้คัดค้านซึ่งเป็นมารดาเจ้ามรดก ผู้ร้องน่าจะเป็นผู้รักษาประโยชน์ของทายาทส่วนใหญ่ได้ดีกว่าผู้คัดค้าน ทั้งผู้คัดค้านยืนยันตลอดมาว่าทรัพย์สินหลายรายการที่ผู้ร้องระบุในบัญชีทรัพย์สินว่าเป็นทรัพย์สินมรดกนั้นผู้คัดค้านว่าเป็นของบุคคลอื่น ในการกล่าวอ้างในลักษณะที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกองมรดกของเจ้ามรดก ซึ่งถ้าผู้คัดค้านเป็นผู้จัดการร่วมด้วยก็จะกระทำการในลักษณะที่เป็นปฏิปักษ์ต่อกองมรดกของผู้ตาย ผู้ร้องจึงสมควรจะเป็นผู้จัดการมรดกแต่ฝ่ายเดียว แต่เพื่อมิให้เป็นการเสียหายแก่ฝ่ายผู้คัดค้านซึ่งเป็นทายาทด้วย ในกรณีที่ผู้ร้องจะจัดการมรดกไปในทางจำหน่ายจ่ายโอนหรือก่อภาระติดพันกับทรัพย์สินมรดกที่มีหลักฐานทางทะเบียนให้แก่บุคคลภายนอก โดยมิได้รับความเห็นชอบจากทายาททุกคนนั้น จะต้องขออนุญาตจากศาลเป็นกรณีไป ซึ่งศาลสามารถวางเงื่อนไขดังกล่าวในคำสั่งตั้งผู้ร้องเป็นผู้จัดการมรดกของผู้ตายได้

เห็นได้ว่าแนวทางของศาลตามคำ-

พิพากษาฎีกาที่ ๑๙๔/๒๕๓๕ เป็นแนวทางที่จะ
ทำให้การจัดการมรดกซึ่งทายาทได้แย่งคัดค้าน
กันอยู่ สามารถดำเนินการไปได้ นับเป็นทาง
ออกที่ดีมากแนวทางหนึ่ง เพราะบางเรื่อง
ทายาทต่างได้แย่งคัดค้านฟ้องร้องกันในศาล

จนกระทั่งเวลาล่วงผ่านไปเป็นสิบ ๆ ปีแล้วก็ยัง
ไม่มีโอกาสได้แบ่งปันทรัพย์มรดกกันเลย
หวังว่าบทความเรื่องนี้ คงจะเป็นประโยชน์ต่อผู้
ที่จะเป็นเจ้ามรดก หรือ ผู้ที่จะเป็นทายาทรับ
มรดกบ้างไม่มากก็น้อย □□

